

kao pobjeditelji, već poraženi i za-
bačeni. Smrću Kristovom svršio se
stari zavjet, a zasjao je novi i vječni
zavjet, da spasava sve narode.

Neprijatelji zapečativši grob Isusov
nisu mogli zapriječiti, da ne uskrsne
vječna Istina. Uskrsnuli Pobjeditelj
šalje svoje učenike svim narodima,
da im propovijedaju blagu vijest spa-
senja i primaju ih svetim krštenjem
u njegovu kraljevstvo: jednu, svetu,
katoličku i apostolsku Crkvu. Knjiga
pisana je krasnim stilom, elegantnom
dikcijom. Preporučam katoličkom la-
jkatu.

Dr. Franjo Zagoda.

Schumacher Heinrich: Christus in seiner Präexistenz und Kenose nach Phil. 2, 5.—8. Scripta Pontificii instituti biblici. I. Theil: Historische Untersuchung. Von dem Bibelinstitut in Rom preisgekrönt.

Mladi učenjak, koji se istakao raspravom: Die Selbstoffenbarung Jesu bei Mt, 11, 27. (Lk. 10, 22.) obragjuje znamenito mjesto Fil. 2, 5.—8. s velikom erudicijom i akribijom.

Iza uvoda predočuje historički tumačenje riječi „ἀρπαγμὸς“ i to najprije u grčkih otaca.

Njihovo je svjedočanstvo odlučno, pošto su bolje razumijevali novoza-
vjetni jezik i pošto su bili bliži svjedo-
doci tradicije.

Istraživanjem grčke patristike do-
šao je do ovog rezultata:

Velika većina kao Euzebije, Atanasije, Ciril Aleks., Bazilije, Grgur Niški, Ivan Damaštenski itd. tumači, da se izrazom „ὁχ ἀρπαγμὸν κτλ.“ emfatički naglašuje pravna i naravna istobitnost s Ocem t. j.: Gosp. Isus Krist nije si nepravedno prisvajao jednakost s Bogom t. j.: Isusu pripada po naravi i pravno Božanstvo i jednakost s Bogom.

Prelazi na latinske Oce. Dok si ne možemo stvoriti pravi sud u Ciprijana i Paulina iz Nole, to svi ostali Oci smatraju „non rapinam“ kao naglašivanje misli, da je Isus po naravi jednak Bôgu.

Napokon ukratko spominje jednako tumačenje sirskih Otaca.

Konačni je rezultat proučavanja patrističke literature: ὁχ ἀρπαγμὸν ἡγήσαντο κτλ. je emfatički izražaj, da se označi, kako Kristu pravno i po naravi pripada jednakost s Bogom. Zato se može najzgodnije prevesti: On nije trebao da drži za nepravdu, što ima jednaki bitak s Bogom.

Iza toga promatra „ἀρπαγμὸς“ kod kasnijih exegeta: katoličkih i akatoličkih.

Porazno iznosi za moderne akatoličke exegete, kako su oni zabacujući a priori božanstvo Kristovo radi svoje krive pretpostavke došli upravo do protivnog rezultata od svetih Otaca. Dok je Ocima „ὁχ ἀρπαγμὸν κτλ.“ emfatičko naglašivanje jednakosti s Bogom, to je modernima „ὁχ ἀρπαγμὸν“ emfatičko naglašivanje negacije jednakosti s Bogom.

Ponose se historičkom metodom, a radi svojeg agnosticizma napustili su tu metodu, da ne moraju priznati Božanstva Kristova.

U drugom dijelu obragjuje jednako metodom ostale riječi našeg klasičkog mjesta.

Lijepo i odlučno svršava: Leitstern ist und bleibt: Die Gesamt patristik betrachtet „ὁχ ἀρπαγμὸν“ κτλ. als Ausdruck für die Rechtmässigkeit und Naturgemässheit der Christus zukommenden Gottgleichheit: „Οτι ὁχ ἡρπασεν ἀλλ' ἔχει τῆ φούσει. (Cyrill von Jer.)

Preporučam bogoslovima.

Dr. Fr. Zagoda.

Walther G.: Untersuchungen zur Geschichte der griechischen Vaterunser-Exegese. (Texte und Untersuchungen zur Gesch. d. altchristl. Literatur, herausg. von A. Harnach u. C. Schmidt. XL, 3.) Leipzig 1914 str. 123. M. 4.50.

Niti jednoga većega egzegeta iz prvih kršćanskih vremena nije bilo, koji se ne bi bio zaustavio i na najljepšoj molitvi svih vjekova — molitvi Gospodnjoj. Zato napisati povijest razjašnjenja „očenaša“ bilo bi za poznavanje stare kršćanske egzegeze

kao i za crkvenu povijest prvih kršćanskih vremena od ne male vrijednosti. — S katol. stanovišta doprinio je k tome dragocijeni prilog u novije vrijeme vrijedni sarajevski Isusovac P. Bock (Brotbitte des Vaterunser. Paderborn) i ne davno J. Hensler (Das Vaterunser. Texte und literarkritische Untersuchung. Münster 1915); s protestantske strane O. Dibelius, Chase i Löscheke, a sada i G. Walther. — On izabire predmetom svoje rasprave samo grčke teologe, od kojih posjedujemo veće odlomke razjašnjenja „očenaša“. Obraduje prema tome Klemensa Aleksandr., Origena, Cirila Jerus., Grgura Niskog, Ivana Zlatoustog, Cirila Aleksandr., Maksima Confes i Petra Laodic. — Primjetiti nam je, da od Klem. Aleks. nemamo nikakvog razjašnjenja k „očenašu“, a opet Petar Laodicejski nije zadnji među grčkim bogoslovima, koji su tumačili molitvu Gospodnju. Autor nezn, da imamo i od Izidora Peluzija († 440), učenika sv. Ivana Zlatoustog, jednu egzegezu Očenaša u 24. listu četvrte knjige njegovih epistula upravljenih na dijakona Eutomija: *εις τὸ Πάτερ ἡμῶν* (Migne Patr. Gr. 78. col. 1074—76.). Isto tako u 59. knjizi grčke patrologije od Migna (col. 626) nalazi se i jedna *Ἐκρηψέλα εις τὸ Πάτερ ἡμῶν* pripisana krivo sv. Ivanu Zlat., koja se u svojoj bitnosti posve slaže s nekom anonimnom, što ju je izdao Stephan le Moync (Varia sacra. Lugduni 1685. II. 63-67.). Pisac je kod prikazivanja termina u pojedinih bogoslova netočan i zato okreće značenje riječi, kako njegovom apriornom sudu konvenira. Značenje nekog termina u sv. otaca nemiše se vaditi samo iz jednog njihovog djela, nego treba uzeti u obzir i druge spise, u kojima oni ne traktiraju ex professo stanovitu kvestiju. Katolički će istraživač kršćanskih starina pri proučavanju Waltherova djela kao i uopće pri čitanju nekatoličkih spisa biti na oprezu i znati i sam digitum suum ad fontes intendere.

J. Pavić.

Hörmann J.: Untersuchungen zur griechischen Laienbeicht. Ein Beitrag zur allgemeinen Bussgeschichte. Donauwörth 1913, 300 M. 4.

U povijesti dogme najteži i najvažniji punkt zaprema nauka o oproštenju grijeha — svetog ispovijedi. Nadasve pak tvori zanimivu točku t. zv. ispovijed pred redovnicima-laicima u srednjem vijeku. S katol. strane obradio je tu temu s obzirom na zapad Georg Gromer u svojoj izvrsnoj studiji: Die Laienbeichte im Mittelalter. München 1909. i prije A. M. Königer (Die Beichte nach Cäsarius von Heisterbach) pak Gillmann u „Katholik“ (1909). — Kako stoji pitanje o toj ispovijedi u grčkoj crkvi nije nam do sada nitko monografično predstavio, makar je berlinski profesor Karlo Holl god. 1898. indirekte traktirao tu kvestiju (Enthusiasmus und Bussgewalt im griechischen Mönchtum. Eine Studie zu Symeon dem neuen Theologen. Leipzig 1898). — I Josip Hörmann ovisan je o K. Hollu gotovo na svakoj stranici, ali ipak se ne može reći, da je njegovo djelo prosti plagijat. Hörmannovo djelo obuhvaća tri dijela: u prvom raspravlja o t. zv. entuzijastičkom i charizmatičnom raspoloženju grčkih redovnika, u drugom o stanju javne i privatne pokore na istoku, a u trećem o samoj ispovijedi pred redovnicima laicima. U rezultatima se slaže s pomenutim već berlinskim teologom, da je naime izvršivanje sakramenta s. poenitentiae u grčkoj knjizi bilo entuzijastičko sve do u 13. vijek, t. j. spojeno sa duševnom savršenošću (*πνεῦμα*) crkvenih službenika. Dakle monasi kao *τάξις τῆς μεταβολῆς* par excellence bez obzira na to imaju li sv. red ili ne, imali li biti ministri s. poenitentiae. U istinu je i narod tražio u njih najvećma razriješenje. — Hörmann obraduje to pitanje posve s historičkoga stanovišta ne dirajući u dogmatičnu ispravnost. Mi pripuštamo, da se u istočnoj crkvi mogla ta praksa uzdržati tako dugo s razloga, što tamo crkvena disciplina nije nikad dospjela do one savršenosti, do koje na zapadu, osobito što se tiče izvršivanja sv. sakramenata; ali je u glavnom i u istočnoj crkvi kao i u zapadnoj bilo dogmom, da je samo razriješenje od svećenika valjano. Zato je slavni grčki kanonista Balsamon ustao tako odlučno protiv tih laičkih ispovijedi. Što se tiče Origena u ovom pitanju autor bi bio morao upotrijebiti i učene rasprave od Scheela u